“BOLALAR ADABIYOTIDA TIL SODDALIGI VA BADIIYLIK MUAMMOSI”

Nazokat Sadullayeva Kuvondik kizi
senior lecturer, Uzbekistan State World Languages University
Tashkent, Uzbekistan
E-mail: Nazoshka9300@gmail.com
Nazokat Kuvondiq qizi Sadullayeva
Katta o’qituvchi,
O’zbekiston Davlat jahon tillari universiteti
Toshkent, O’zbekiston
E-mail: Nazoshka9300@gmail.com
Садуллаева Назокат Кувондик кизи
Старший преподаватель
Узбекский государственный университет мировых языков
Ташкент, Узбекистан
E-mail: Nazoshka9300@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur tadqiqotda bolalar adabiyotida til soddaligi va badiiylik muammosi ilmiy-nazariy hamda badiiy-estetik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda bolalar adabiyotining o’ziga xos xususiyatlari, yosh kitobxonning psixologik va tafakkur rivojlanishiga mos til birliklaridan foydalanish masalalari yoritiladi. Shuningdek, bolalar asarlarida tilning sodda va ravon bo’lishi bilan bir qatorda uning badiiy qimmati, obrazlilik, ifodalilik hamda estetik ta’sirchanlikni ta’minlovchi vositalar tahlil etiladi. Maqolada til soddaligi va badiiylik o’rtasidagi muvozanat bolalar adabiyotining asosiy mezonlaridan biri sifatida baholanadi. Tadqiqot natijalari bolalar uchun yaratilgan badiiy asarlarda sodda, tushunarli va ta’sirchan tilning qo’llanilishi yosh kitobxonning nutq madaniyati, estetik didi va kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda muhim omil ekanligini ko’rsatadi.

Kalit so‘zlar: *bolalar adabiyoti, til soddaligi, badiiylik, badiiy til, obrazlilik, ifodalilik, estetik tarbiya, bolalar psixologiyasi, yosh kitobxon, badiiy asar, nutq madaniyati, til uslubi, badiiy-estetik tafakkur, zamonaviy bolalar adabiyoti.*

Abstract

This study analyzes the issue of linguistic simplicity and artistic expression in children’s literature from theoretical, scientific, and literary-aesthetic perspectives. It examines the distinctive features of children’s literature and discusses the use of linguistic means appropriate to the psychological characteristics and cognitive development of young readers. Furthermore, the study explores how simplicity and fluency of language can be harmoniously combined with artistic value, imagery, expressiveness, and aesthetic impact in literary works for children. The article argues that maintaining a balance between linguistic simplicity and artistic quality is one of the fundamental principles of children’s literature. The findings demonstrate that the use of clear, accessible, and expressive language in children’s literary works plays a crucial role in developing young readers’ speech culture, aesthetic taste, and reading culture.

Keywords: *children’s literature, linguistic simplicity, artistic expression, literary language, imagery, expressiveness, aesthetic education, child psychology, young readers, literary work, speech culture, language style, literary and aesthetic thinking, contemporary children’s literature.*

Аннотация

В данном исследовании проблема языковой простоты и художественности в детской литературе рассматривается с научно-теоретической и художественно-эстетической точек зрения. Анализируются особенности детской литературы, а также вопросы использования языковых средств, соответствующих психологическим особенностям и уровню познавательного развития юных читателей. Кроме того, исследуется, каким образом простота и ясность языка сочетаются с его художественной ценностью, образностью, выразительностью и

эстетической воздействующей силой в произведениях для детей. В статье обосновывается, что сохранение баланса между языковой простотой и художественностью является одним из основных принципов детской литературы. Результаты исследования показывают, что использование простого, понятного и выразительного языка в детских художественных произведениях играет важную роль в формировании речевой культуры, эстетического вкуса и читательской культуры юных читателей.

Ключевые слова: *детская литература, языковая простота, художественность, художественный язык, образность, выразительность, эстетическое воспитание, детская психология, юный читатель, художественное произведение, речевая культура, языковой стиль, художественно-эстетическое мышление, современная детская литература.*

Asosiy qism

Bolalar adabiyoti badiiy adabiyotning o’ziga xos yo’nalishi bo’lib, uning asosiy vazifasi yosh avlodning ma’naviy-axloqiy, estetik va intellektual kamolotiga xizmat qilishdan iborat. Shu bois bolalar uchun yaratiladigan asarlarda tilning soddaligi, ravonligi va tushunarliligi alohida ahamiyat kasb etadi. Biroq tilning sodda bo’lishi asarning badiiy qiymatini pasaytirishi kerak emas. Aksincha, sodda va tabiiy ifoda orqali yuksak badiiylikni yaratish bolalar adabiyotining eng muhim mezonlaridan biri hisoblanadi [1].

Adabiyotshunoslarning ta’kidlashicha, bolalar adabiyotining tili yosh kitobxonning yoshi, dunyoqarashi va psixologik xususiyatlariga mos bo’lishi zarur. Murakkab ilmiy atamalar, uzun va qiyin sintaktik qurilmalar yoki mavhum tasvirlar bolalar tomonidan to’liq anglanmasligi mumkin. Shuning uchun bolalar yozuvchisi sodda leksik birliklardan foydalangan holda chuqur mazmunni ifodalash mahoratiga ega bo’lishi lozim. Til soddaligi badiiy asarning estetik ta’sirchanligini kamaytirmaydi, aksincha, mazmunning o’quvchiga tez va aniq yetib borishini ta’minlaydi [2].

Bolalar adabiyotida badiiylik obrazlilik, jonli tasvir, xalqona iboralar, dialoglar, o‘xshatishlar, metaforalar hamda yumor vositasida namoyon bo’ladi. Aynan mana shu badiiy vositalar bolalarda tasavvur, kuzatuvchanlik va estetik didni shakllantirishga xizmat qiladi. Tilning soddaligi bilan badiiy ifodaning uyg’unligi yosh kitobxonni asar voqealariga jalb etadi, qahramonlar taqdiriga befarq bo‘lmaslikka undaydi va kitobxonlik madaniyatining shakllanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi [3].

O’zbek bolalar adabiyotining yirik namoyandalaridan biri Xudoyberdi To’xtaboyev asarlarida mazkur tamoyillar yaqqol namoyon bo’ladi. Uning qahramonlari bolalar hayotiga yaqin bo’lgan sodda, samimiy va tabiiy tilda so’zlashadi. Muallif xalqona iboralar, kulgili vaziyatlar va jonli dialoglardan mohirona foydalanish orqali yosh kitobxon e’tiborini ushlab turishga erishadi. Ayniqsa, bolalarga xos beg’uborlik, qiziquvchanlik va orzu-intilishlar sodda, ammo badiiy jihatdan ta’sirchan til vositasida ifodalanadi [4].

Bolalar adabiyotida tilning estetik vazifasi faqat axborot yetkazish bilan cheklanmaydi. U yosh kitobxonning tafakkurini rivojlantirish, nutq boyligini oshirish hamda badiiy didini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli bolalar yozuvchisi har bir so’zning ma’no va uslubiy imkoniyatlarini chuqur his qilishi, yosh kitobxon psixologiyasini hisobga olgan holda til vositalarini tanlashi zarur. Bunday yondashuv asarning ta’sirchanligini oshiradi va uning tarbiyaviy ahamiyatini kuchaytiradi [5].

Jahon bolalar adabiyotida ham til soddaligi va badiiylik masalasi muhim o’rin egallaydi. Masalan, Gianni Rodari asarlarida fantaziya, yumor va obrazli tasvirlar sodda til bilan uyg’unlashgan bo’lsa, Astrid Lindgren ijodida bolalar ruhiyati, erkin fikrlash va insonparvarlik g’oyalari tabiiy hamda ravon uslub orqali ifodalangan. Ushbu yozuvchilar ijodi shuni ko’rsatadiki, sodda til badiiylikka zid emas, aksincha, uning samarali namoyon bo’lishiga xizmat qiluvchi muhim omildir [6].

Shunday qilib, bolalar adabiyotida til soddaligi va badiiylik bir-birini to’ldiruvchi tushunchalardir. Sodda til asarning tushunarliligini ta’minlasa, badiiylik uning estetik qimmatini belgilaydi. Ushbu ikki omilning uyg’unligi bolalar adabiyotining badiiy mukammalligini ta’minlash bilan birga, yosh kitobxonning ma’naviy kamoloti va kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi [7–8].

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, bolalar adabiyotida til soddaligi va badiiylik o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lgan hamda bir-birini to‘ldiruvchi muhim badiiy mezonlar hisoblanadi. Bolalar uchun yaratiladigan asarlarda tilning sodda, ravon va tushunarli bo‘lishi yosh kitobxonning matnni oson qabul qilishi va mazmunini to‘liq anglashiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, obrazlilik, ifodalilik, badiiy tasvir vositalari va estetik ta’sirchanlik asarning badiiy qimmatini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, bolalar adabiyotida til soddaligi badiiylikka zid emas, aksincha, uning samarali namoyon bo‘lishiga xizmat qiladi. Xudoyberdi To‘xtaboyev, Gianni Rodari va Astrid Lindgren asarlarida sodda til bilan chuqur badiiy mazmunning uyg‘unligi yosh kitobxonning tasavvurini boyitish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va estetik didini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bunday asarlar nafaqat tarbiyaviy vazifani bajaradi, balki bolalarda kitobxonlik madaniyatini shakllantirish, ona tiliga hurmat va badiiy tafakkurni rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Shunday qilib, bolalar adabiyotida til soddaligi va badiiylik o‘rtasidagi muvozanatni saqlash badiiy asarning muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Kelgusida mazkur yo‘nalishda olib boriladigan tadqiqotlar zamonaviy bolalar adabiyotida til va uslub masalalarini yanada chuqurroq o‘rganish, shuningdek, milliy va jahon bolalar adabiyoti tajribalarini qiyosiy tahlil qilish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yhati

1. To‘xtaboyev, X. (2018). *Sariq devni minib*. Toshkent: Yangi asr avlodi.
2. Rodari, G. (1990). *The Grammar of Fantasy: An Introduction to the Art of Inventing Stories*. New York: Teachers & Writers Collaborative.
3. Lindgren, A. (1955). *Pippi Longstocking*. London: Oxford University Press.
4. Niyozmetov, N. (2019). *Bolalar adabiyoti*. Toshkent: O‘qituvchi.
5. Karimov, B. (2021). *Adabiyot nazariyasi*. Toshkent: Akademnashr.
6. Lukens, R. J., Smith, J. J., & Coffel, C. M. (2018). *A Critical Handbook of Children's Literature* (10th ed.). New York: Pearson.
7. Hunt, P. (Ed.). (2004). *International Companion Encyclopedia of Children's Literature* (2nd ed.). London: Routledge.
8. Nikolajeva, M. (2014). *Reading for Learning: Cognitive Approaches to Children's Literature*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.